

Waarom eten duur wordt betaald

In 2008, toen de voedselprijzen omhoog schoten, sloeg wereldwijd paniek toe. Sommige landen besloten de export te beperken om de eigen bevolking te voeden. Ook nu wordt er op de wereldmarkt weer veel betaald voor landbouwproducten. Hoe komt dat? En is het erg?

TEKST KORNE VERSLUIS ILLUSTRATIES JENNY VAN DRIEL, WAGENINGEN UR

De prijs is een kwestie van vraag en aanbod; is er wel voldoende voedsel voor een groeiende wereldbevolking?

De afgelopen vijftig jaar groeide de wereldvoedselproductie telkens harder dan de wereldbevolking. De prijs van voedsel daalde daardoor gestaag. Tot het jaar 2000; toen boog de trend om en gingen de prijzen omhoog. Eerst langzaam, en de laatste jaren met snelle spurts. Kan de landbouw de groeiende vraag niet langer bijhouden?

Jawel, denken wereldvoedselorganisatie FAO en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD). Zij publiceerden dit jaar een vooruitblik tot 2021 waaruit blijkt dat de productie van voedsel ook het komend decennium harder zal groeien dan de wereldbevolking. De groei van de voedselproductie zal wel afvlakken – van 2,3 procent in het afgelopen decennium, tot 1,7 procent de komende jaren – maar dat is nog altijd genoeg om elk jaar 0,7 procent meer te produceren per wereldburger.

Op welk niveau staat de wereldvoedselprijs nu?

Er zijn verschillende indicatoren voor de wereldvoedselprijs. De FAO en de Wereldbank publiceren beide regelmatig cijfers, waaronder een voedselprijsindex die is gebaseerd op exportprijzen van een aantal veel verhandelde voedselgewassen. Volgens beide instellingen is de prijs van voedsel nu ongeveer even hoog als in 2008. Dat is twee keer zo hoog als gemiddeld tussen 2002 en 2004. De Wereldbank rapporteerde deze zomer recordprijzen voor maïs en soja.

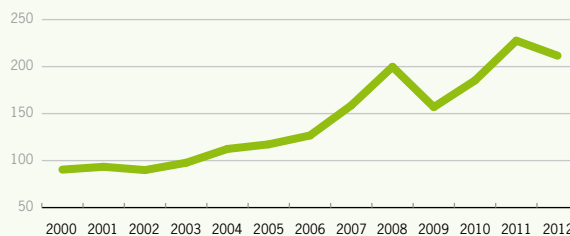

Wat drijft de prijs op?

Een uitzonderlijk hete droge zomer in de Corn Belt van de Verenigde Staten is volgens de Wereldbank één van de belangrijkste redenen voor de hoge prijzen. Sinds de jaren vijftig is het in Amerika niet meer zo droog geweest. Het weer was niet alleen slecht in de VS, ook Rusland, Oekraïne en Kazachstan hadden een droge zomer, waardoor ze tien procent minder graan produceerden dan verwacht. Handelaars lopen daarop vooruit door hogere prijzen te rekenen.

FAO Food Price Index

Een indicatie van de relatieve internationale wereldvoedselprijs. 2002–2004 = 100.

Bron: FAO

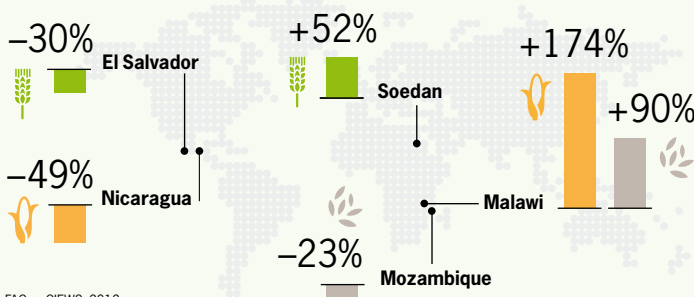
Waar betaal je 'de wereldvoedselprijs'?

Op veel lokale markten is van de wereldvoedselprijs die in kantoren in Rome of Washington wordt vastgesteld weinig te merken. Het overgrote deel van de wereldvoedselproductie komt niet op de wereldmarkt terecht, maar wordt regionaal verhandeld en verwerkt. Zo steeg tussen juli 2011 en juli 2012 de prijs van rijst op de wereldmarkt met 7 procent, die van maïs met 11 procent en van tarwe met 14 procent. In Malawi steeg de prijs van rijst over die periode echter niet met 7, maar met 90 procent, terwijl de rijstprijs in Mozambique daalde met 23 procent. Voor maïs betaalde je in Malawi geen 11 procent, maar 174 procent meer, en in Nicaragua 49 procent minder. In Soedan steeg over die periode de tarweprijs met 52 procent, terwijl in El Salvador de prijs daalde met 30 procent.

Verandering van de prijs van voedselgewassen

op verschillende locaties in de wereld, tussen juli 2011 en juli 2012

Gemiddelde prijsverandering: Tarwe +14%, Maïs +11%, Rijst +7%

Bron: FAO en GIEWS, 2012

De lokale oogst heeft meestal een veel groter effect op de prijs dan de wereldmarkt

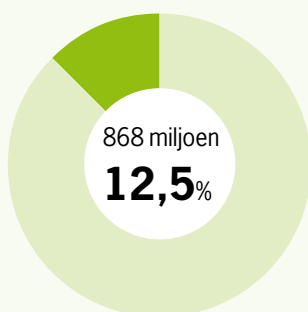

Welke gevolgen had uiteindelijk de prijspiek van 2008?

De hoge prijzen kregen in 2009 extra aandacht omdat de VN rapporteerde dat het aantal mensen met honger in de wereld was gestegen tot boven de één miljard, onder meer door de hoge voedselprijzen. Begin oktober dit jaar stelde de FAO dat cijfer naar beneden bij. Nadere analyse had laten zien dat de prijspiek nauwelijks effect heeft gehad op het aantal mensen met honger. Voor een deel was dat goede nieuws te danken aan de rekenmethode van de FAO. Die overschatte de honger, omdat het model niet goed overweg kan met snelle prijschommelingen, stelde de organisatie. Maar minstens zo belangrijk was dat in een aantal grote landen, zoals China, India en Indonesië, de prijzen tijdens de piek nauwelijks waren verhoogd.

Honger

Aantal mensen dat honger lijdt, wereldwijd, in de periode 2010-2012. In aantal en in percentage van de wereldbevolking.

Bron: FAO, WFP, IFAD, 2012.

Speelt speculatie een rol?

Na de prijspiek in 2008 zeiden verschillende economen dat de prijzen mede zo hoog opliepen door speculatie. Verschillende fondsen boden in die jaren de mogelijkheid om te speculeren op stijgende voedselprijzen. De grote instroom van geld in die fondsen zou de prijs van voedsel hebben opgedreven. Onder economen is die stelling nog steeds omstreven. Beleggers zouden slechts bestaande trends bevestigen. De prijzen zouden alleen stijgen omdat beleggers zich goed laten informeren over de actuele situatie in de wereld, en daar hun beslissingen op baseren. Bovendien worden door de voorstanders van de theorie allerlei financiële stromen op één hoop gegooid, menen de critici. Speculanten gebruiken doorgaans opties, en de handel daarin zou nauwelijks invloed hebben op de prijs in het hier en nu. Een duidelijke winnaar van het debat is nog niet aan te wijzen.

Is er ook zoiets als een gewenste wereldvoedselprijs?

Het is niet goed, of het deugt niet. Dat is de korte samenvatting van een artikel dat de Belgische econoom Johan Swinnen begin dit jaar schreef in het wetenschappelijke tijdschrift *Science*. Na 2005 sloeg de FAO alarm omdat de voedselprijzen te laag waren, legt hij uit in het artikel. Dat zorgde voor lage inkomens voor boeren, en daarmee voor bittere armoede. In 2008 belegde dezelfde organisatie een top over de sterk gestegen prijzen die, volgens de organisatie ook tot bittere armoede leidden.

De waarheid is ingewikkelder, legt de Belg uit. Hoge prijzen zijn een zegen voor de boeren, maar slecht nieuws voor stadsbewoners. Ontwikkelingsorganisaties hebben volgens Swinnen echter alleen belang bij het slechte nieuws, dat vertellen ze. Een trend die volgens hem nog eens versterkt wordt door de media, die een voorkeur hebben voor slecht nieuws. De hoge prijzen kennen ook winnaars; die wonen op het platteland.

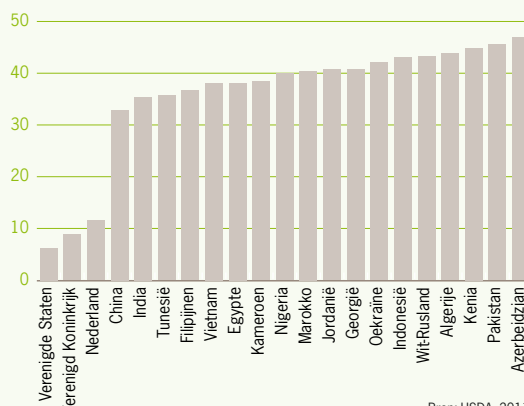
De hoge prijzen kennen ook winnaars, en die wonen op het platteland

Wie zijn de dupe van een hoge voedselprijs?

Grote landbouwexporteurs zoals Australië, Argentinië en de VS profiteren van hoge prijzen. De slachtoffers zijn de importeurs. De hoge prijzen worden daarom gezien als één van de oorzaken van de Arabische lente. De onvrede met de versteende regimes zou mede zijn ontvlamd door de hoge prijs van voedsel. De klappen komen het hardst aan in importerende landen waar de bevolking een groot deel van het inkomen besteedt aan voedsel. Importeur Noorwegen heeft niet zo veel last van de hoge prijzen, omdat een Noor maar een procent of tien van zijn inkomen aan voedsel uitgeeft. In Congo of Liberia, waar meer dan de helft van het inkomen aan voedsel op gaat, is dat anders.

Percentage van inkomen besteed aan voedsel

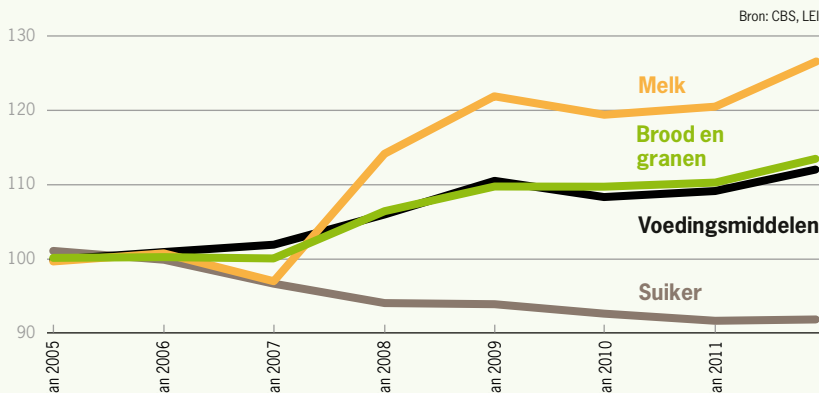
Bron: USDA, 2011

Betalen consumenten in Nederland nu meer voor hun eten?

In de Nederlandse supermarkt speelt de wereldprijs een zeer bescheiden rol, laat het LEI zien. Nederland is importeur, bijvoorbeeld van graan en soja. De prijzen van de meeste levensmiddelen stegen echter tussen 2005 en 2011 nauwelijks meer dan de algemene inflatie. Suiker werd zelfs goedkoper. Melk, dat we zelf produceren, werd juist wel duurder.

Relatieve prijs van voedingsmiddelen in Nederland.

2005=100

Bron: CBS, LEI

Welke invloed hebben de biobrandstoffen?

LEI Wageningen UR zegt in een dossier over de hoge voedselprijzen dat de biobrandstoffen geen hoofdoorzaak zijn van de hoge prijzen, maar dat ze wel een rol spelen. De doelstellingen voor het gebruik van biobrandstoffen van de Europese Unie, de VS en Brazilië, zorgen voor extra vraag naar voedselgewassen. De EU verplicht oliemaatschappijen om biobrandstof te mengen met de benzine, in de VS wordt een derde van de maïs verwerkt tot bio-ethanol. Ondanks die extra vraag is de Amerikaanse maïs-export tot vorig jaar op peil gebleven. Meer dan een bijrol spelen de brandstoffen dus niet, volgens het LEI. ■

Info: Internettossier voedselzekerheid en FAQ over wereldvoedselprijzen:
www.wageningenUR.nl/lei/voedselzekerheid